

* Лекция 2. Әлеуметтану теорияларына кіріспе

Курс:

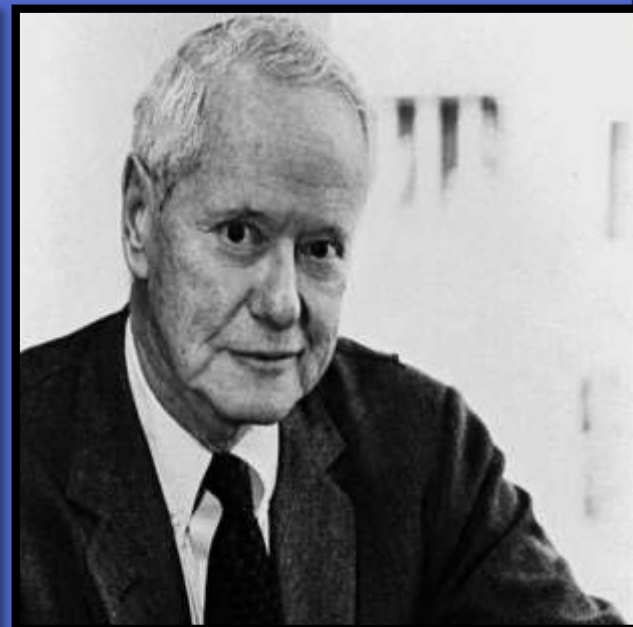
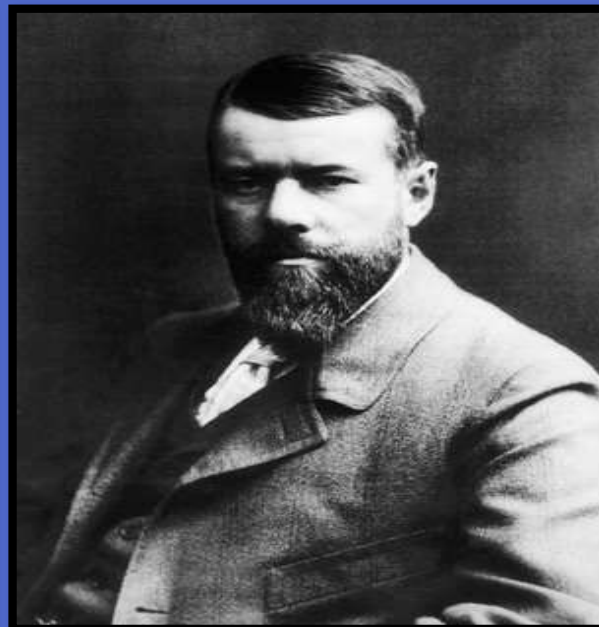
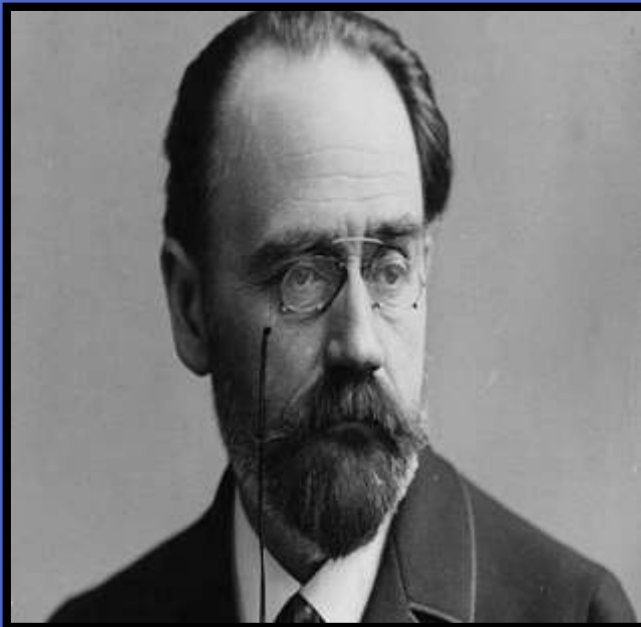
әлеуметтану

Лектор:

Омарова Асем Турдыбековна

PhD, әлеуметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасының аға оқытушысы

* Әлеуметтанулық теориялардың даму кезеңдері

Әлеуметтану дамуының негізгі кезеңдері

19 ғасырдың 60-шы -
90-ші жылдары

19 ғасырдың – 30-шы
жылдары 20 ғасырдың
90-шы жылдары

20 ғасырдың 30-шы –
60-ші жылдары

20 ғасырдың 60-шы
жылдары– қазіргі
уақыт.

Әлеуметтану
дамуының
классикалық
кезеңінің басталуы

Әлеуметтанудың қазіргі даму кезеңі!

Әлеуметтанудың дамуындағы классикалық кезең

Ғалым аты жөні	Негізгі идеялары
Огюст Конт	Позитивизм әлеуметтануының негізін қалаушы; әлеуметтану нақты ғылым
Карл Маркс	Ғалымдардың міндеті – әлемді түсіндіру ғана емес, революция арқылы өзгерту
Герберт Спенсер	Қоғамның даму жолы-эволюция, яғни біртіндеп даму және табиғи қозғалыс
Эмиль Дюркгейм	Әлеуметтанудың міндеті - әлеуметтік фактілерді қатаң және объективті зерттеу
Макс Вебер	"Түсіндірмелі әлеуметтанудың" негізін қалаушы; жалпыға бірдей рационализация идеясын жақтаушы

Огюст Конт

**Огюст Конт
(1798-1857)**

«Әлеуметтану» терминін
алғаш ғылыми айналымға
ұсынған

**Қоғам дамуының Үш саты заңын қолдана отырып,
әлеуметтанудың пайда болуының негіздемесін
ұсынады:**

Теологиялық	діни және мифологиялық сананың үстемдігі, Құдай арқылы барлық құбылыстарды түсіндіру
Метафизикалық	құбылыстардың ішкі табиғаты нысандар немесе абстракциялар арқылы түсіндіру
Позитивті	ақыл түпкі себептер мен болмыстардың қол жетімсіз анықтамасынан бас тартады және оның орнына заңдарды қарапайым зерттеуге, яғни "байқалатын құбылыстар арасындағы тұрақты қатынастарға" жүгінеді»

Э. Дюркгейм әлеуметтануы

Эмиль Дюркгейм
(1857-1917)

"Әлеуметтік фактілерді заттар ретінде зерттеңіз!"

Әлеуметтік факт – Э. Дюркгеймнің пікірінше, әлеуметтанудың зерттеу тақырыбы.

Әлеуметтік факт - бұл жеке адамдардан тыс және ерекше шындыққа ие әрекет ету, ойлау немесе тәжірибе жасау тәсілдері.

Ең алғаш
"Аномия"терминін қолдана
бастады!

«Қоғамдық еңбек бөлінісі туралы»(1893)

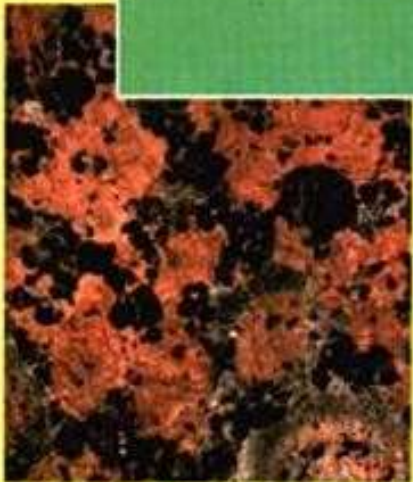
- Дюркгейм әлеуметтік тәртіптің тұрақсыздығын аномиямен – қазіргі әлеуметтік өмірден туындаған мағынасыздық пен үмітсіздік сезімімен байланыстырды.

«Өзін өзі өлтіру»(1897 г.)

Э. ДЮРКГЕЙМ

Э. ДЮРКГЕЙМ

Самоубийство

СТРАННИЦЫ КЛАССИКИ

- Суицид әлеуметтік құбылыс ретінде

- Э. Дюркгейм суицидтің 4 түрін анықтайды:

1. **Эгоистік** - әлеуметтік байланыстардың бұзылуының нәтижесі, индустриалды қоғамдағы жалғыздық сезімі
2. **Альтруистік** - адам қоғамдардағы топтың ұжымдық мүдделері үшін құрбан етеді;
3. **Аномиялық** - дағдарыс пен көтерілістің нәтижесі, егер адам күрт өзгерген өмір сүру жағдайларына бейімделе алмасаған жағдайда;
4. **Фаталистік** - қоғамның жеке адамға шамадан тыс бақылауының нәтижесі

* Г. Спенсердің социологиялық ілімі

функционализмнің негізін қалаушы.

Әлеуметтанудағы эволюциялық-органикалық бағыттың негізін салушы (қоғамды биологиялық организммен ұқсастыра сипаттайды).

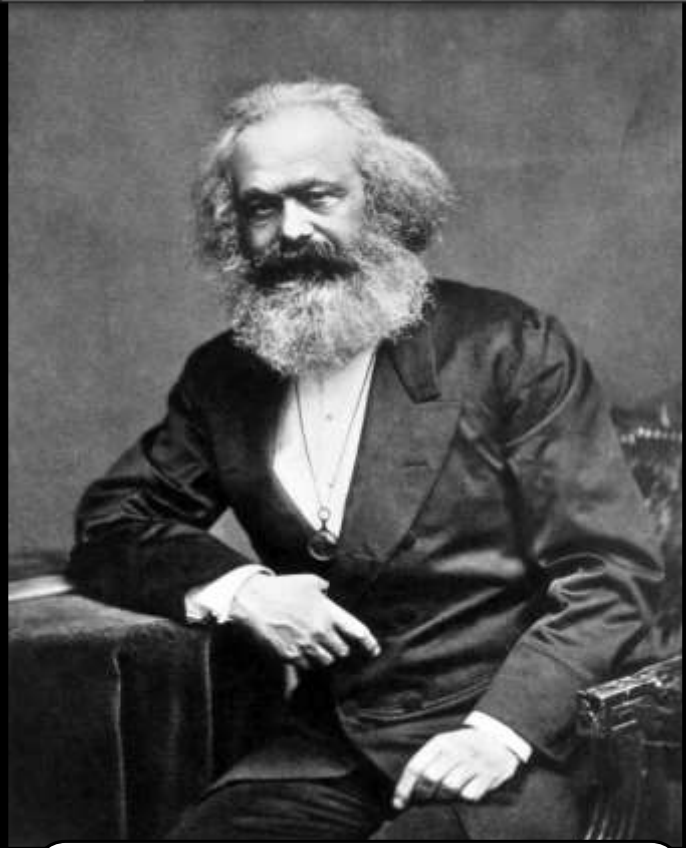
***Әлеуметтік институттар - басқару және өзін-өзі ұйымдастыру органдары, олардың рөлі қоғамның дамуына қарай артады.**

****Спенсердің қарастырған негізгі институттары:***

- отбасы**
- салт-дәстүр**
- саяси**
- шіркеу**
- кәсіби**
- өнеркәсіптік.**

Карл Маркс

**Карл Маркс
(1818-1883)**

**ҚАҚТЫҒЫС
теориясының
негізін салушы**

- Капитализм - бұл тарихи бұрынғыдан түбегейлі ерекшеленетін экономикалық жүйе, өйткені ол көптеген тұтынушыларға сатылатын тауарлар мен қызметтерді өндіруді жүзеге асырады.
- Капиталистік кәсіпорындардың екі негізгі белгісі- **капитал**, яғни ақша, машина немесе зауыт түріндегі кез-келген мүлік. Капиталдың жинақталуы **жалдамалы еңбекпен** тығыз байланысты.

Макса Вебердің «Түсіндірмелі әлеуметтануы»

**Макс Вебер
(1864-1920)**

**"Әлеуметтік іс-
әрекет" ұғымын
енгізді!**

- Әлеуметтану дәл «түсінетін» ғылым болуы керек
- **Әлеуметтік әрекет**-бұл басқалардың мінез-құлқымен байланысты, бағдарланған, реттелетін және реттелетін мінез-құлық.
- Басқаша айтқанда, әлеуметтанудың пәні адамның мінез-құлқы, оның әлемінің бейнесі, сенімдері, пікірлері, идеялары және т. б. болуы керек.
- **М. ВЕБЕР БОЙЫНША ӘЛЕУМЕТТАНУ ПӘНІ-
ӘЛЕУМЕТТІК ӘРЕКЕТ**

***М. Вебер бойынша әлеуметтік әрекет және оның типологиясы:**

- **Мақсатты** (капиталист-өндірісті ұйымдастыратын кәсіпкер қызметінің негізі болып табылады).
- **Құндылық ұтымды** (ол қазына жинауда, бірдене жинауда көрінеді).
- **Дәстүрлі** (еуропалық феодализмнің негізі).
- **Аффективті** (басқарылмайтын тобырдың әрекетін білдіреді).

Билік мәселесі. М.Вебер билікті 3 түрге бөледі

1. Рационалды (заңды) — белгіленген тәртіптің заңдылығына сенуге негізделген.
2. Харизматикалық-көшбасшының ерекше көріністеріне негізделген.
3. Дәстүрлі - дәстүрдің қасиеттілігіне деген сенімге және осы дәстүрлер қолдайтын билікке деген сенімге негізделген.